

27.5.2024

Luonnonsuojelulain (9/2023) 128 §:n vireillepano välittömiin toimenpiteisiin ryhtymisestä Savukosken Soklissa luonnonsuojelulaissa kielletyn seurauksen syntymisen estämiseksi Sokli Oy:n käynnistämien syväkairausten seurauksena

Vireillepanija

- 1) Sompion luonnonystävät ry
- 2) Kemin -Sompion paliskunta

Vastapuoli

Suomen Malmijalostus Oy / Sokli Oy

Vireille

Suomen luonnonsuojeluliiton Sompion luonnonystävät ry ja Kemin - Sompion paliskunta (jäljempänä myös hakija tai hakijat) ovat 8.9.2023 vireille vireille tullessa hakemuksellaan vaatineet Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (jäljempänä myös ELY-keskus) ryhtymään luonnonsuojelulain (9/2023) 128 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin. Savukosken Soklissa luonnonsuojelulaissa kielletyn seurauksen syntymisen estämiseksi Sokli Oyn (jäljempänä myös toiminnanharjoittaja) käynnistämien syväkairausten seurauksena. Hakemusta on täydennetty 19.9.2023 ja 25.9.2023.

ELY-keskuksen toimivalta

Luonnonsuojelulain 9 §:n mukaan Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus mm. edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestäväää käyttöä sekä maiseman suojelua alueellaan, vastaa tässä laissa sille säädetyistä viranomaistehtävistä, valvoo luonnonsuojelulain säädösten noudattamista ja käyttää luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa. Luonnonsuojelulain 126 §:n nojalla, jos joku lyö laimin tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten noudattamisen taikka ryhtyy niiden vastaiseen toimeen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kieltää asianomaista jatkamasta tai toistamasta tekoa tai laiminlyöntiä ja sakon tai keskeyttämisen uhalla velvoittaa hänet määräajassa poistamaan oikeuden vastaisen tilan tai korjaamaan laiminlyönnin taikka asettaa uhan, että tarpeelliset toimenpiteet teetetään asianomaisen kustannuksella. Luonnonsuojelulain 128 §:n nojalla haittaa kärsivällä henkilöllä on oikeus saattaa 126 §:ssä tarkoitettu asia vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa, jos vireillepanon tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen heikentyminen, joka ei ole merkitykseltään vähäinen, tai käynnistää luontovahingon korjaaminen. Sama oikeus on 134 §:n 4 momentissa tarkoitettulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan ja kunnalla. Edellä esitetyn perusteella Lapin ELY-keskus on toimivaltainen käsittelemään 128 §:n nojalla vireille tulleen 126 §:n mukaisen asian.

27.5.2024

Toiminnan kuvaus

Soklin kaivosshanke on siirtynyt 11.12.2020 Sokli Oy:lle, joka on Suomen Malmijalostus Oy:n kokonaan omistama. Kaivoshankkeen historia on pitkä, alkaen 1960-luvun lopulta ja hanke on ollut useiden eri toimijoiden omistama (Rautaruukki, Kemira, Yara). Malminetsintää alueella on tehty eri toimijoiden toimesta.

Yara Suomi Oy sai ympäristö- ja vesitalousluvan Soklin kaivoksen toimintaan Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 18.6.2018 antamalla päätöksellä nro 59/2018/1 (dnro PSAVI/82/04.08/2013). Luvasta valitettiin Vaasan hallinto-oikeuteen, jonka 5.5.2020 antamasta päätöksestä nro 20/0034/3 valitettiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Korkein hallinto-oikeus antoi valitusluvan, tutki asian ja kumosi 24.3.2022 antamallaan päätöksellä (taltionumero 18) Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset ja palautti asian kokonaisuudessaan aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi. Sokli Oy peruutti hakemuksen 16.2.2023, jolloin Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 23.2.2023 antamallaan päätöksellä (PSAVI 25/2023, dnro PSAVI/3241/2022) jättänyt asian käsittelyn sillensä. Näin ollen Soklin kaivoshankkeella ei ole ympäristö- ja vesitalouslupaa. ELY-keskuksen tietojen mukaan myöskään hakemusta ei ole vireillä.

Soklin kaivospiiri (KaivNro 2019) on määrätty vanhan kaivoslain (503/1965) nojalla. 1.7.2011 voimaan tulleen kaivoslain (621/2011) voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 181 §:n 3 momentissa säädetään muun ohella, että kaivosoikeuden nojalla tapahtuvaan toimintaan sovelletaan lisäksi vastaavasti, mitä tämän lain 17 §:ssä säädetään. Kaivoslain 17 §:n 2 momentin mukaan kaivoslupa oikeuttaa lisäksi malminetsintään kaivosalueella sen mukaan kuin 11 §:ssä säädetään ja kaivosluvassa tarkemmin määrätään.

Soklin kaivospiirin laajennus vuonna 2013 on myös myönnetty vanhan kaivoslain nojalla annetulla päätöksellä, joka on lainvoimainen. Laajennusalueella koskeva kaivospiiritoimitus on kuitenkin vielä kesken, joten laajennusalueelle ei ole annettu kaivoskirjaa. Näin ollen laajennusalueella ei vielä ole kaivosoikeutta.

Sokli Oy on 2.8.2023 toimittanut tiedoksi Lapin ELY-keskukselle tutkimussuunnitelman Soklissa syksyllä 2023 tehtävistä kairauksista.

Sokli Oy on 1.8.2022 ja 6.9.2022 toimittanut ELY-keskukselle ilmoitukset vuonna 2022 toteutetuista kairauksista ja koekuopista.

Sokli Oy on 26.4. 2024 toimittanut ELY-keskukselle tutkimussuunnitelman vuosina 2024 ja 2025 tehtävistä kairauksista Soklissa.

Vaatimukset perusteluineen

27.5.2024

8.9.2023 vireille tulleessa hallintopakkohakemuksessa sekä hakemukseen 9.9.2023 ja 25.9.2023 toimitetuissa täydennyksissä on esitetty vaatimus Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle luonnonsuojelulain mukaisesti välittömiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi luonnonsuojelulaissa kielletyn seurauksen syntymisen estämiseksi Sokli Oy:n käynnistämien syväkairausten seurauksena Savukosken Soklissa.

Hakijat ovat vaatineet syväkairausten keskeyttämistä, koska niiden ympäristövaikutuksia eikä vaikutuksia alueen poronhoitoon ole selvitetty. Alueella, nk. Soklin ahojen yhteydessä, esiintyy luonnonsuojelulain mukaan suojeltavaa luontotyyppiä katajaketoja (Soklin YVA-ohjelma s. 52), ja kaksi kairauspistettä sijoittuu Soklin ahojen läheisyyteen. Hakemuksessa on viitattu ELY- keskuksen lausuntoon, jossa on todettu ahojen muistuttavan eniten äärimmäisen uhanalaista luontotyyppiä kangaskedot. Hakemuksen mukaan kairaussuunnitelmassa ei luontotyypin esiintymien sijaintiin ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Hakemuksessa on viitattu myös Lapin ELY-keskuksen Soklin ahoja koskevaan selvitystyöhön.

Hakijat ovat tuoneet esiin sen, että Loitson alueella on Loitsanlampi, joka on vesilintujen muuonakainen levähdyspaikka useille uhanalaisille vesilinnuille. Jatkuva porauksista johtuva häirintä voi ajaa linnut liian aikaisin muuttomatkalle. Loitsanalla saalistaa säännöllisesti kalasääski ja lähistöllä on piekanan reviiiri.

Jatkuva melu häiritsee porojen ja hirvien kiimaa. Sokliaavan lettosuokokonaisuus on lajistoltaan rikas. Lähin lettorikkoesiintymä on kairauspisteestä E007 vain n. 100 metrin päässä. Kaivosyhtiön kartoituksissa on löydetty uusia laaksoarhon esiintymiä mm. kairauspisteiden E002, E003 ja E006 eteläpuolelta. Hakemuksen mukaan vapaaehtoiset WWF:n inventoijat löysivät Loitson alueen metsistä suuren joukon uhanalaisten ja silmälläpidettävien vanhan metsän lajien esiintymiä. Uudet kairauspisteet sijoittuvat näiden ja kahden vuoden takaisten inventointialueiden väliin. (kuva 2.) Kairauspisteiden seudussa ei ole tehty uhanalaisten sammalten, jäkälien eikä kääpien kartoitusta.

Soklin alue sijaitsee erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella (PHL 2.2§) ja ko. alue sekä sen ympäristö ovat Kemin-Sompion paliskunnan erityisen tärkeää laidunaluetta. Suunniteltu kairaustoiminta perustuu vanhentuneisiin luvituksiin ja selvityksiin eikä poronhoidolle aiheutuvia vaikutuksia ole arvioitu. Suunnitellut kairaukset aiheuttaisivat suoria vaikutuksia porolaitumiin ja niiden käyttöön sekä häiriötä poroille tärkeään rykimä- ja laidunrauhaan. Ympäristön saastumisen uhka suunnitellun kairaustoiminnan myötä on todellinen.

Hakemuksessa on todettu, että Sokli Oy tiedottaa kohdistavansa koekairaukset REE-metalliesiintymiin. Valitettavasti Loitson louhosalueella ne esiintyvät niobimalmioiden (uraani-tantaali-torium) välittömässä läheisyydessä, osittain päällekkäin ja Sokliojan alla. Sokli Oy:n kairauspisteistä ainakin E006 näyttäisi osuvan niobimalmioon. Hakemuksen täydennyksenä on 19.9.2023 toimitettu STUK:n 28.9.2021 antama lausunto KHO:lle Soklin kaivoksen ympäristö- ja vesitalousluvista

27.5.2024

tehtyihin valituslupahakemuksiin liittyen Vaasan hallinto-oikeuden päätös 5.5.2020 nro 20/0034/3. STUK:n mukaan niobimalmioiden kairaus edellyttäisi erillisiä selvityksiä ja tiedottamista. Soklin alueella pohjavedet ovat pinnassa, joten ne ovat saastumiselle alttiita. Sokliojan varrella kairatessa radioaktiiviset aineet voivat karata luontoon veden mukana. Hakemuksessa muistutetaan, että Loitson alueella sijaitsee avoin niobimalmikaivanto, jossa on korkeita säteilyarvoja (5 µS). Alueen ympäristöturvallisuutta ei ole selvitetty, eikä kaivosyhtiö ole lähtenyt aitaamaan aluetta. Niin kauan, kun alueella on tällaisia saastumisvaaraa aiheuttavia alueita, ei kairaamista niobimalmioihin eikä niiden lähelle tule sallia. Soklin ympäristöluvassa AVI erikseen kielsi niobimalmien louhinnan tai hyödyntämisen (lupamääräys 12). Kairaaminen vanhentuneen kaivosluvan nojalla tulee lopettaa ja kieltää. Se ei vastaa nykyainsäädännön vaatimuksia.

Hakemuksessa on esitetty kuvat karttaotteista, joista ilmenee kesän 2022 kairauspisteiden sijainnit suhteessa Soklin ahot -luontotyyppiin esiintymien sijaintiin, WWF:n kartoittajien uhanalaisten ja silmälläpidettävien sammal-, jäkälä- ja kääpäälajien havaintopaikat vuosilta 2021 ja 2023 sekä Soklin REE malmioiden sijainti kaivospiirin sisällä.

Sompion luonnonystävät ry on toimittanut täydennyksenä hakemukseen 19.9.2023 WWF:n kartoittajien raportin muun ohella Soklin metsien uhanalaisesta sammal-, jäkälä ja kääväksälajistosta sekä 25.9.2023 karttaotteen, jossa näkyvät alueen lettorikkohavainnot sekä vuoden 2022 kairaus- ja koekuoppapaikkoja.

Asian käsittely ELY-keskuksessa

ELY-keskuksessa on samanaikaisesti vireillä myös ympäristönsuojelulain nojalla tehty hallintopakkohakemus (LAPELY/4197/2023). Sokli Oy:tä on kuultu molempien hallintopakkohakemusten osalta yhtä aikaa, ja Sokli Oy on antanut vastauksensa molempiin hallintopakkohakemuksiin samalla vastineella. YSL:n ja LSL:n nojalla annettavat hallintopakkopäätökset on käsitelty hallintolain (434/2003) 25 §:n mukaisesti yhdessä ja päätökset annetaan samanaikaisesti.

Toiminnanharjoittajan kuuleminen

ELY-keskus on 28.9.2023 varannut asianosaiselle eli Sokli Oy:lle hallintolain 34 §:n mukaisesti tilaisuuden lausua mielipiteensä asiasta. Sokli Oy on 31.10.2023 antanut lausunnon, jossa toiminnanharjoittaja ottaa kantaa sekä luonnonsuojelulain että ympäristönsuojelulain mukaisiin hallintopakkohakemuksiin.

Sokli Oy toteaa lausunnossaan, että se vastustaa hallintopakkohakemusta Soklissa tehtäviin koekairauksiin liittyen. Sokli Oy toteaa, että luonnonsuojelulain 128 §:n mukainen erityinen vireillepano-oikeus koskee tilanteita, joissa tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai

27.5.2024

luonnonarvojen enemmän kuin merkitykseltään vähäinen heikentyminen. Koekairaukset eivät tuhoa luontoa tai heikennä luonnonarvoja. Koekairaukset eivät aiheuta myöskään ympäristönsuojelulain 175 §:ssä tai 176 §:ssä tarkoitettua merkittävää vesistön pilaantumista, eivätkä riko YSL:ssa annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Sokli Oy harjoittaa malminetsintää Soklissa kaivoslain 7 §:n perusteella noudattaen malminetsinnälle mm. lain 11 §:ssä annettuja määräyksiä. Toiminnanharjoittajalla on voimassa oleva kaivospiiri Soklin kaivospiiri (KaivNro 2019). Kaivoslain 17 §:n mukaan kaivoslupa oikeuttaa malminetsintään kaivosalueella.

Sokli Oy:n näkemyksen mukaan YVA-menettely ei ole tarpeellinen. Koekairaukset eivät ole ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain hankeluetteloon kuuluvia hankkeita. YVA-lain 3 §:n mukaan arviointimenettelyä voidaan soveltaa yksittäistapauksissa sellaiseen hankkeeseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan hankeluettelossa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia. Suoritettava koekairaustoiminta on pistemäistä ja kussakin kairauskohteessa myös kestoltaan erittäin rajattua, eikä se aiheuta tuhoalueita kasvilajistolle tai eläimistöille. Koekairaustoiminnasta ei aiheudu merkittäviä ympäristövaikutuksia. Toiminnanharjoittajan näkemyksen mukaan koekairaukset eivät kuulu YSL:n liitteissä kuvattuihin hankkeisiin eikä myöskään YSL:n mukaista lupaa ole ollut tarpeen hakea. Koekairaukset eivät myöskään ole vesilain mukainen luvanvarainen hanke. Koekairauksiin ei liity jätevesien johtamista, eikä niistä aiheudu pinta- tai pohjavesien pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa. Koekairauksista ei aiheudu eräistä naapuruussuhteista annetussa laissa tarkoitettua kohtuutonta rasitusta.

Sokli Oy:n vastineen mukaan koekairaukset tehdään Metsähallituksen omistamalla maalla, Soklin lainvoimaisella kaivospiirillä (KaivNro 2019). Osan kaivospiiristä omistaa Davvi Metsä Oy, jonka omistamalla alueella ei ole kairattu syys-lokakuussa 2023. Kaivospiirin maapohjan omistajille on tiedotettu kairauksista.

Tähän mennessä ei ole kairattu niobimalmikaivantoihin. Vanhojen tutkimuskaivantojen alueelle kohdistetaan tutkimustoimia tarpeen mukaan. Soklissa ei toistaiseksi ole kairattu sellaisille alueille, joissa olisi säteilylain 145 §:n mukaista materiaalia eikä sellaisten malmien käsittelystä ja varastoinnista ole siten tehty säteilylain mukaista selvitystä. Toiminnanharjoittaja on tehnyt säteilylain 145 ja 146 §:n mukaisen selvityksen luonnonsäteilyaltistuksesta. Lausunnon liitteenä on STUK:n tarkastuskertomus luonnonsäteilylle altistavan toiminnan tarkastuskäynnistä 30.9.2022. Syksyllä 2023 tehdyissä kairauksissa on varmennettu säteilytason vastaavan kairatessa aikaisempia selvityksiä. Toiminnanharjoittajan toimesta tullaan seuraamaan säteilytasoja sekä päivittämään ohjeistusta ja luonnonsäteilylle altistumisen arviota tarpeen mukaan aina toiminnan muuttuessa.

Soklissa koekairauksia on tehty timanttikairausmenetelmällä, pääosin 100–400 m syvyyteen ulottuen. Esiintymän lisätutkimuksissa tehdään myös syvempiä kairauksia tarpeen mukaan. Kairauksissa otetaan

27.5.2024

timanttikairausmenetelmällä näyte. Maakerrokset on putkitettu siten, että kairareikä jää auki tarvittavia lisätutkimuksia varten. Kairaputkiin asennetaan vandaalihattu ja mikäli kairaputkista purkautuu vettä maastoon, ne tulpataan vesitiiviiksi. Vaikutuksia estetään ja lievennetään mm. reittien ja kairapisteiden sijaintien suunnittelulla, porasoijan talteenotolla, varautumisella öljyvahinkoihin ja työmaavalvonnalla sekä yhteensovittamalla toiminnot alueen muiden liikkujien kanssa. Lausunnossa on karttakuva, jossa on esitetty pistein 2023 tehtyjen kairapisteiden sijainnit (toteutuneet syys-lokakuussa sekä loppuvuodelle suunnitellut likimaiset pisteet).

Syksyn kairauksiin on otettu sulan maan aikana pääosin pintavettä Loitsonlammesta ja vanhoista koekaivannoista sekä Sokliojasta. Myös aikaisemmista kairareii'istä on otettu vettä seuraaville kairareii'ille. Vedenottoaikoilla ei ole havaittu vedenpintojen laskua. Maksimivedenottomäärä käytettyjen pumppujen tehon mukaan laskettuna on noin 30...35 l/min. Kairakoneet on varustettu porasoijan talteenotolla. Porasoija läjitetään Loitson koelouhosten varastokasojen alueelle.

Kairauksista aiheutuu rajallisesti melua. Pölyämistä ei aiheudu, sillä kairauksissa käytetään vettä.

Soklissa on Sokli Oy:n mukaan kairattu kaikkiaan noin 170 km (ei sisällä augerkairauksia) 55 vuoden aikana noin 7500 kairapisteeseen (augerkairaukset huomioiden). Koekuoppia on tehty kaikkiaan noin 1500 ja tutkimusojia noin 150 kpl (yli 21 km). Sokli Oy ei ole tehnyt alueella koelouhintaa. Aikaisempien toimijoiden koelouhinnat ovat vuosien takaa. Suurin osa aiempien toimijoiden kairauksista on tehty maakairauksin ja niin, että putkia ei ole jätetty kairareikiin. Sokli Oy:n tiedossa on, että aiemmissa kairauksissa kairareikiin jätettyjä kairaputkia ei ole tulpattu. Tiedossa on kolme Sokliaavan alueella sijaitsevaa vanhaa putkea, joista mahdollisesti purkautuu vettä ympäristöön. Edellä mainituista putkista on koordinaattitieto ja putket on käyty tarkistamassa lokakuussa 2023. Kahdesta putkesta on purkautunut vettä maastoon ja niistä on otettu vesinäytteet. Sokli Oy on ilmoittanut voivansa tarvittaessa tulpata aikaisempien toimijoiden kairaamat vuotavat putket vesitiiviiksi. Uusiin kairareikiin asennetaan tilanteen mukaan vesitiivis tulppa tai vandaalihattu lähelle maanpintaa, siten että niistä voidaan tehdä jatkotutkimuksia.

Sokli Oy on seurannut alueella säännöllisesti vedenlaatua vuosina 2022 ja 2023.

Toiminnanharjoittajan lausunnossa on tuotu esiin Soklin kairauksissa erityisesti seuraavat näkökulmat: arkeologiset kohteet, ahokuviot (Soklin karbonaattimassiivin alueen kasvipeite ja sen luonnonsuojelumerkitykset Jarmo Laitisen (1988) mukaisesti digitoidut ahokuviot), lähteet, direktiivilajit ja rauhoitetut lajit. Toiminnanharjoittaja on teettänyt alueella luontoselvityksiä viime vuosien aikana. Näiden sekä aikaisempien selvitysten havainnot sekä edellä mainitut muut näkökulmat on huomioitu kairapisteiden ja reittien suunnittelussa. Rauhoitetut lajit eivät häviä tai vaarannu kairausten vaikutuksesta. Reitteinä käytetään mahdollisimman paljon olemassa olevia tielinjoja ja maastossa olevia uria. Reitit

27.5.2024

suunnitellaan ja katselmoidaan etukäteen ja jälkikäteen. Kosteat alueet (kuten Sokliaapa) huomioidaan kairaussuunnittelussa ajoittamalla näiden tutkimukset talviaikaan.

Suurimmat vauriot kairauksesta ja maanäytteiden otosta kohdistuvat alueella olevalle pystypuustolle. Yksittäisiä puita joudutaan kaatamaan. Koska alueella on hyvin vähän lahoppuustoa, jätetään kaadettavat puut maastoon lahoamaan. Näin saadaan tasaikäisille metsiköille jonkin verran lahoppuulisäystä. Puustovauriot raportoidaan ja kompensoidaan maanomistajille. Vaikutuksia estetään ja lievennetään muun muassa reittien ja kairapisteiden sijaintien suunnittelulla, porasoijan talteenotolla, varautumisella öljyvahinkoihin ja työmaavalvonnalla sekä yhteensovittamalla toiminnot alueen muiden liikkujien kanssa.

Lausuntopyynnöt Tukesilta, STUK:lta

ELY- keskus on pyytänyt Säteilyturvakeskukselta (STUK) ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastolta (Tukes, kaivosviranomainen) asiantuntijalausuntoa asiasta. STUK ja Tukes ovat antaneet lausuntonsa 23.10.2023. Kaivoslain mukainen kaivosviranomainen, Tukes toteaa lausunnossaan, että Soklin kaivospiiri on määrätty kaivoslain 1965 nojalla. Soklin kaivospiirin laajennus vuonna 2013 on myös myönnetty kaivoslain 1965 nojalla ja päätös on lainvoimainen. Laajennusaluetta koskeva kaivospiiritoimitus on kuitenkin vielä kesken, joten laajennusalueelle ei ole annettu kaivoskirjaa. Näin ollen laajennusalueelle ei vielä ole kaivosoikeutta.

Soklin voimassa olevan kaivospiirin osalta kaivoslain (621/2011) 17 §:n nojalla kaivoslupa oikeuttaa malminetsintään kaivosalueella sen mukaan kuin 11 §:ssä säädetään ja kaivosluvassa tarkemmin määrätään. Kaivosviranomainen täsmentää lausunnossaan muun ohella, että kaivoslain 2011 17 §:ssä) säädetty koskee Soklin kaivospiiriä (kaivoslaki 621/2011 181 §). Kaivoslain 11 §:n nojalla kaivospiirillä suoritettavat kairaukset on suunniteltava siten, että niistä ei aiheudu kohtuudella vältettävissä olevaa yleisen tai yksityisen edun loukkausta. Kaivosviranomainen toteaa lausunnossaan myös, että Soklin kaivospiirin laajennusalueella kairausoikeutta ei ole ilman maanomistajan suostumista, koska kaivoskirjaa ei vielä ole annettu, eikä kaivosoikeutta alueella siten vielä ole.

STUK toteaa lausunnossaan, että sillä olevien tietojen ja sen tekemien tarkastusten perusteella malminetsinnästä (mukaan lukien syväkairaukset) Soklissa ei aiheudu ihmisille viitearvoja suurempaa luonnonsäteilyaltistusta, joten säteilylain perusteella ei ole tarvetta rajoittaa toimintaa. Sokli Oy on tehnyt säteilylain (859/2018) 146 §:n mukaisen selvityksen malminetsinnästä ja STUK on todennut selvityksen olevan riittävä. Lausunnon mukaisesti STUK on tehnyt alueelle tarkastuksen, jolloin on mitattu myös edellisten toimijoiden alueelle jättämiä kasoja ja kaivantoja. Tarkastuksessa ei löydetty sellaisia seikkoja, joiden vuoksi malminetsinnästä aiheutuvaa luonnonsäteilyaltistusta Soklin alueella pitäisi rajoittaa säteilylain perusteella. Aiemmin tehdyissä Soklin ympäristön

27.5.2024

radioaktiivisuuden perustilaselvityksissä ei ole löytynyt merkkejä siitä, että luonnon radioaktiiviset aineet olisivat liunneet merkittävästi vesiin, vaikka alueella on tehty malminetsintää jo pitkään.

STUK:n lausunnon liitteenä olevan tarkastuskertomuksen mukaisesti mitatuissa malminetsintäkohteissa, kaivospiirin vanhoilla louhoksilla ja niiden lähellä olevilla kasoilla, sekä vanhoilla peitetyillä malminetsintäkohteilla mitatut annosnopeudet vastaavat lähialueen taustasäteilyn tai valtakunnallisen taustasäteilyn tasoa. Niobimalmien ja rapakalliomalmin alueella olevien vanhojen peittämättömien tutkimusojien ja kasojen mediaaniannosnopeudet vastaavat myös pääosin valtakunnallisen taustasäteilyn ylätasoa. Kaulusrovan länsiosan niobimalmialueelta tutkimusojasta mitattiin hieman normaalin taustasäteilyn tasoa suurempi arvo, mutta vastaavia arvoja mitattiin myös ojitetun alueen ulkopuolelta. Niobimalmien ja rapakalliomalmin alueella vanhoissa tutkimusojissa mitattiin harvakseltaan pistemäisiä kohteita, joissa annosnopeus oli noin 1–3 $\mu\text{Sv/h}$. Aiempien selvitysten, kuten Soklin radiologisen perustilaselvityksen perusteella tiedetään, että niobimalmien alueilta voi löytyä yksittäisiä kohtia, joissa lähietäisyydeltä voidaan mitata esimerkiksi 4–5 $\mu\text{Sv/h}$ annosnopeuksia. Tarkastuksella mitatut annosnopeudet vastaavat aiempia selvityksiä, ottaen huomioon mittausetäisyydet. Tarkastuksella mitatuilla säteilytasolla voidaan pitää todennäköisenä, että ulkoinen säteilyaltistus Sokli Oy:n malminetsinnässä ja näytevarastolla on luonnonsäteilyaltistuksen viitearvoja pienempää. Vanhat tutkimusojat ja kaivannot sijaitsevat vireillä olevan kaivoshankkeen alueella, jolla tehdään malminetsintää. Peittämättömät ojat ovat pinta-alaltaan pieniä, eivätkä ne ole sijainniltaan tai maastonpiirteiltään sellaisia, että ne erityisesti houkuttelisivat väestöä oleskelemaan juuri näillä alueilla. Kohdat, joissa säteilytaso poikkeaa selvästi tyyppillisestä valtakunnallisesta taustasäteilystä ovat pistemäisiä ja niitä esiintyy harvakseltaan. STUK toteaa vielä tarkastuskertomuksessaan, että ei ole perusteltua syytä epäillä, että väestön altistus vanhoista tutkimusojista (*mistä suurimmat annosnopeudet on mitattu*) olisi viitearvoja suurempaa, koska vaadittu oleskeluaika tutkimusojien alueella olisi mitä ilmeisimmin satoja tunteja vuodessa, mitä ei voida pitää todennäköisenä.

Sompion luonnonystävät ry:n ja Sokli Oy: n vastineet annetuista lausunnoista

ELY-keskus on 9.11.2023 varannut sekä Sokli Oy:lle että hakijalle tilaisuuden vastineen antamiseen annetuista lausunnoista. Kumpikin on antanut vastineensa asiasta 30.11.2023.

Hakija toistaa vastineessaan jo vireillepanossa esittämänsä huolen Soklin alueen luonnon turmeltumisesta jo tehtyjen ja suunniteltujen syväkoekairausten vuoksi sekä radioaktiivisen saasteen leviämisestä ympäristöön, jos kairaustoiminta laajenee niobimalmeihin. Vastineen mukaan näyttää siltä, että kairauspisteeseen kulkemisessa ei ole riittävästi huomioitu tallautumista. Myöskään syväkairausten vaikutusta alueen harvinaisiin elinympäristöihin ei ole riittävästi huomioitu. Kaksi suunnitelluista kairauspaikoista osuu Soklin ahojen edustavien esiintymien

27.5.2024

välittömään läheisyyteen. Luonnonsuojeluviranomaisen on huolehdittava siitä, että ennen kuin saadaan tarkempaa tietoa luontotyyppistä, ei ahokuvioille koidu minkäänlaista uhkaa.

Hakija ei hyväksy Loitsanan lammen pohjoispuolelle suunniteltuja kairauksia, sillä alueella on tiedossa olevia laaksoarhohavaintoja. Laaksoarho on luonnonsuojelulain ja -asetuksen mukaan rauhoitettu laji, ja EU:n luontodirektiivien liitteiden IV ja II liitteiden laji. On todennäköistä, että louhosalueen esiintymät eivät rajoitu tähän, koska sen keskiöstä löydettiin vielä näin suuri määrä lajia. Hakemuksen mukaan ELY-keskuksen tulisi pyytää kaivosyhtiöltä tarkempaa selvitystä uusista löydöksistä suhteessa aikaisemmin löydettyihin esiintymiin.

Hakija tuo vastineessaan esille esimerkkinä silmällä pidettävän härmähuhmarjäkäälajin, jonka kasvupaikat tulisi Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) metsänkäsittelyyn suunnatun ohjeistuksen mukaisesti jättää metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Sokli Oy:n mukaan kairausten tieltä joudutaan kaatamaan puita. Vastineen mukana on mahdotonta kohdistaa tällaiselle alueelle koekairauksia luontoarvoja vaarantamatta.

Lisäksi hakija toimitti lisänä aikaisemmin toimitettuihin selvityksiin Valtasenvainion alueella kesällä 2023 toteutetun luontoselvityksen. Selvityksen mukaan louhosalueen vanhat koivikot kuuluvat Pohjois-Suomessa erittäin uhanalaiseen luontotyyppiin ” vanhat lehtipuuvalliset tuoreet kankaat”. Vastineen mukaan luontoselvityksissä mainitut lahopuumäärät ovat huomattavasti suurempia kuin toiminnanharjoittajan teettämässä luontoselvityksessä. Vastineen liitteenä on myös WWF:n Soklin metsäalueita koskeva kartoitusraportti.

Vastineessa muistutetaan YSL:n mukaisesta pohjaveden ehdottomasta pilaamiskiellosta. Syväkairaukset sekoittavat eri syvyyksien pohjavesiä ja voivat johtaa niiden saastumiseen. Vastineen mukaan mm. erityisesti paikallinen ongelma on strontium. Varovaisuusperiaatteen mukaan ainetta on pidettävä haitallisena taimenen poikastuotannolle. Porausputkia ei saa jättää vuotamaan senkään vuoksi, että Loitsan alueen pohjavesissä on huomattavasti typpeä, mikä on Nuortin vesistössä minimiravinne. Vastineessa viitataan Soklin YVA:ssa esitettyyn, jonka mukaan Sokliojassa, Yli-Nuortissa ja Nuortissa fosforipitoisuus on kohonnut ja typpipitoisuus hyvin alhainen. Koska fosforia on ylen määrin, typpikuormitus voi aiheuttaa rehevöitymistä. Lisäksi vastineessa viitattiin myös muiden haitta-aineiden mukaan lukien uraanin korkeisiin pitoisuuksiin alueella. Lausunnossa on viitattu KHO:n päätökseen (KHO:2022:38), jossa todettiin, että Nuorttijoen erinomainen ekologinen tila sekä geneettisesti eriytynyt järvitaimenkanta muodostavat kokonaisuuden, jota on pidettävä vanhan ympäristönsuojelulain tarkoittamana erityisenä luonnonolosuhteena. Nuorttijoen ekologisen tilan yhdenkin osa-alueen heikentäminen on EU:n vesipuitedirektiivin nojalla kielletty. Vastineen mukaan Loitsan suunnitellut syväkairaukset uhkaisivat Nuortin vesistön erinomaisen ekologisen tilan säilymistä. Kairauksissa käytettäviä mahdollisia kemikaaleja ei ole tuotu julki eikä niiden vaikutusta

27.5.2024

ympäristöön ole tutkittu. Yhtiö kertoo tulppaavansa kairaputket vain sille soveltuvien osien. Vastineessa on viitattu myös kairausten aiheuttamaan uraanipitoisen veden vapautumiseen ja sen aiheuttamaan ongelmaan.

Lisäksi vastineessa on viitattu YVA:aan, jossa tuotiin esiin säteilyn leviämisen vaara vesistöjen toimiessa mahdollisesti tehokkaana levittäjänä. Vastineessa epäillään toiminnanharjoittajan kairanneen niobimalmiin, minkä vuoksi hakija edellyttää perinpohjaista selvitystä asiassa. Vastineessa viitataan myös Sokli-päätökseen (KHO 2022:38), jonka mukaan olennaista radioaktiivisen aineksen kulkeutumisen ja leviämisen estämiseksi Soklin kaivos Hankkeessa on se, ettei niobimalmia louhita. Vastineessa on esitetty, että myös alueella läjitetyn soijan pitäisi olla säteilyseurannassa. Vastineen mukaan Loitson alueen kairaukset moninkertaistavat syväkairausten määrän alueella. Lisäksi kairaukset kohdistuvat yksinomaan raskasmetallipitoiseen malmiin, joten ympäristövaikutukset ovat huomattavasti suuremmat. Kairaukset ulottuvat myös huomattavasti syvemmälle (100-400 metriä) kuin aikaisemmin.

Sokli Oy toteaa vastineessaan, että sillä ei ole huomautettavaa Tukesin tai STUK:n lausunnosta. Toiminnanharjoittaja tuo selvyyden vuoksi esiin sen, että kairaustoiminta tapahtuu lainvoimaisen kaivospiirin alueella, ja että kairauksia ei tehdä kaivospiirin laajennuksen alueella. Lisäksi Sokli Oy viittaa ELY-keskukselle 31.10.2023 toimittamaansa lausuntoon, ja toteaa, että kairaustoiminnasta ei aiheudu merkittävää vahingollista ympäristövaikutusta ja että koekairaukset eivät tuhoa luontoa tai heikennä luontoarvoja. Vastineen liitteenä Sokli Oy toimitti päivitetyn näytepistekartan vuoden 2023 siihen mennessä toteutuneista kairauksista sekä raportin ”Sokli Oy, Ennakkotarkkailut vuonna 2022” (Eurofins Ahma Oy, 15.5.2023). Lisäksi toiminnanharjoittaja liitti vastineeseen lisänäytteenottoa kairakoneilta ja vanhoista kairanrei’istä koskevan tutkimusraportin (Eurofins Ahma Oy, 20.11.2023). Lisänäytteenoton tarkkailutuloksina todettiin, että vesinäytteistä määritetyt parametrit täyttivät talousvesiasetuksessa annetut vaatimus- ja suositustasot, ja että alueen kallioperän geologisen anomaalisen luonteen vuoksi pitoisuudet ovat alueelle tyypillisiä.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ratkaisu

ELY- keskus velvoittaa toiminnanharjoittajaa toimittamaan selvityksen vuoden 2023 kairauksista suhteessa Saunavuotsonharjun laaksoarhoesiintymiin, joissa aikaisempien havaintotietojen perusteella voidaan olettaa esiintymän ulottuvan pistemäistä laajemmalle alueelle. Aikaisemmat havaintotiedot Saunavuotsonharjun laaksoarhoesiintymistä ovat tämän päätöksen liitteenä. Selvitys on toimitettava ELY-keskukselle 31.8.2024 mennessä.

27.5.2024

Muilta osin ELY-keskus hylkää Sompion luonnonystävien vaatimuksen Savukosken Soklissa syväkairausten keskeyttämisestä luonnonsuojelulaissan kielletyn seurauksen syntymisen estämiseksi.

Perustelut

Vireillepano-oikeus

Vireillepanijat ovat 8.9.2023 vireille tulleella hakemuksella vaatineet ELY-keskusta ryhtymään luonnonsuojelulain 128 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin Savukosken Soklissa luonnonsuojelulaissa kielletyn seurauksen syntymisen estämiseksi Sokli Oyn käynnistämien syväkairausten seurauksena.

Luonnonsuojelulain (9/2023) 128 §:n 1 momentin mukaan haittaa kärsivällä henkilöllä on oikeus saattaa 126 §:ssä tarkoitettu asia vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa, jos vireillepanon tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen heikentyminen, tai käynnistää luontovahingon korjaaminen. Sama oikeus on 134 §:n 4 momentissa tarkoitettulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan ja kunnalla.

1) Suomen luonnonsuojeluliiton Sompion luonnonystävä ry on luonnonsuojelulain 134 §:n 4 momentissa tarkoitettu rekisteröity paikallinen tai alueellinen yhteisö, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen. Yhdistyksellä on näin ollen vireillepano-oikeus lain 128 §:n nojalla 126 §:n mukaisessa asiassa, ja Lapin ELY-keskus on tutkinut yhdistyksen vaatimuksen.

2) Kemin – Sompion paliskunta on käsiteltävänä olevassa asiassa toinen vireillepanija. Poronhoitolain (848/1990) 6 §:n 1 momentin mukaan poronhoitoalueella asuvat poronomistajat, joiden poroja 9 §:n 1 ja 2 momentin mukaan hoidetaan paliskunnan alueella (osakkaat), muodostavat paliskunnan. Poronhoitolain 6 §:n esitöistä (HE 244/1989 vp) ilmenee, että paliskunta olisi oikeudelliselta luonteeltaan julkisoikeudellinen yhteisö, ja että paliskunta on oikeushenkilö. Paliskunta olisi organsatoriselta rakenteeltaan mahdollisimman suuressa määrin samankaltainen kuin muut yhteisöt. KHO:n 2017:171 ratkaisusta ilmenee, että paliskuntaa pidettiin julkisoikeudellisena yhdistyksenä hallintolain merkityksessä, mutta laki tuli sovellettavaksi toimintaan vain silloin kun paliskunta hoiti julkisia hallintotehtäviä.

Poronhoitolain 7 §:n mukaan paliskunnan tehtävänä on mm. huolehtia siitä, että paliskunnan osakkaiden harjoittamaan poronhoitoon kuuluvat työt tulevat tehdyksi sekä estää paliskunnan osakkaiden poroja tekemästä vahinkoa ja menemästä toisten paliskuntien alueelle samoin kuin suorittaa muutkin poronhoitolaissa tai lain nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä annetut tehtävät.

27.5.2024

ELY-keskus on paliskunnan luonnonsuojelulain 128 §:n 1 momentin mukaista erityistä vireillepano-oikeutta arvioidessaan ottanut huomioon mainitun lainkohdan sanamuodon, luonnonsuojelulain 134 §:n 4 momentissa tarkoitetut yhteisöt, sekä poronhoitolaista ja poronhoitoasetuksesta (883/1990) ilmenevät paliskunnan tehtävät ja toiminta. Asiaa arvioitaessa on huomioitu myös poronhoitolain esitöissä ja oikeuskäytännössä paliskunnan oikeudellista luonnetta koskevat seikat. Edellä todetun perusteella ELY- keskus katsoo, että Kemin – Sompion paliskunnalla ei ole ollut 128 §:n nojalla vireillepano-oikeutta luonnonsuojelulain 126 §:n mukaisessa asiassa. Hakemus jätetään näiltä osin tutkimatta.

Luonnonsuojelulain 134 §:n 2 momentin mukaan tämän lain mukaiseen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä. Lain 134 §:n 4 momentin mukaan valitusoikeus on niillä, joiden oikeutta, velvollisuutta tai etua asia saattaa koskea. Näiltä osin lainkohdan esitöistä (HE 76/2022, 136 §) ilmenee, että esimerkiksi paliskunta voi olla sellainen, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea. Lainkohdan mukaan myös Saamelaiskäräjillä on valitusoikeus, jos päätös heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltä ja kulttuuriaan.

Perustelut

Vaatus kairausten keskeyttämisestä luonnonsuojelulain vastaisena

Luonnonsuojelulain (9/2023) 74 §:n nojalla rauhoitetun kasvilajin tai sen osan kerääminen, leikkaaminen, juurineen irti ottaminen tai hävittäminen on kielletty. Soklin alueella on tiedossa useita rauhoitettujen ja luontodirektiivin liitteen IV (b) kasvilajien esiintymäpaikkoja, joita 74 §:n mukainen kielto koskee. Toiminnanharjoittaja on ilmoittanut huomioivansa rauhoitettujen ja direktiivikasvilajien esiintymät syväkairauksissa ja niiden reittien suunnittelussa. Karttatarkastelun perusteella toteutetut kairaukset, eivät ELY-keskuksen arvioinnin mukaan näytä ulottuvan luonnonsuojelulailla rauhoitettujen tai luontodirektiivin liitteessä IV mainittujen lajien esiintymien päälle. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan toiminta ei ole kohdistunut lajien esiintymäpaikoille, eikä kairauksilla ole tuhottu tunnettuja rauhoitettujen tai luontodirektiivin liitteen IV (b) lajien esiintymiä huomioiden sen, että toiminnanharjoittaja on ilmoittanut tulpanneensa mahdollisesti vuotavat kairareivät ja kairauksessa on käytetty soijan talteenottoa. Vaikka kairapistet Saunavuotsonharjun pohjoisosassa ovat sijainneet noin 50 metrin päässä lajien esiintymäpisteistä, selvyyden vuoksi ELY- keskus pyytää toiminnanharjoittajaa toimittamaan selvityksen esiintymien huomioimisesta vuoden 2023 kairauksissa suhteessa Saunavuotsonharjun esiintymiin, joissa aikaisempien havaintotietojen perusteella voidaan olettaa esiintymän ulottuvan pistemäistä laajemmalle alueelle, eikä käytettävissä ole uudempia tietoja esiintymästä. Selvitys edellyttää kyseisten esiintymien tarkistamisen maastossa.

27.5.2024

ELY-keskus on malminetsintälupahakemuksista lausuttaessa yleisesti esittänyt, että noin 20 – 30 metrin suojavyöhyke luonnonsuojelulla turvattujen lajien *esiintymän reunaan* on riittävä turvaamaan esiintymän. On kuitenkin syytä huomioida, että esiintymät ovat usein pistemäisiä laajempia, joten tarpeen mukaan, mikäli esiintymän rajoja ei tunneta, on ne tarkistettava maastossa etukäteen, jotta voidaan varmistua siitä, että toiminta ei ole luonnonsuojelulain vastaista.

Toiminnanharjoittaja on teettänyt alueella uusia luontoselvityksiä rauhoitettujen ja luontodirektiivin liitteen IV lajien osalta vuosina 2022 ja 2023, ja ne pitävät sisällään myös vanhojen havaintojen tarkistuksia. Näiden selvitysten tuottama lajiaineisto on nähtävillä laji.fi-tietojärjestelmässä (www.laji.fi). Tämän perusteella ei ole tarvetta erikseen edellyttää toiminnanharjoittajalta laajempaa selvitystä uusien ja vanhojen havaintojen vertailusta tai suhteesta.

Hakemuksessa on tuotu esille kairausten aiheuttama meluhäiriö linnustolle. ELY-keskus toteaa, melu aiheuttaa aina paikallista haittaa, ja siitä on väistämättä jonkin asteista häiriötä linnustolle ja eläimistöille. Alueelta ei ole tiedossa valtakunnallisesti, kansallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi todettuja muutonaikaisia levähdysalueita. Sen sijaan Loitsana on maakunnallisesti arvokas pesimäalue vesilinnustolle. Kairaukset on kohdennettu pesimäajan ulkopuoliseen ajanjaksoon Loitsan välittömässä läheisyydessä sijaitsevien pisteiden osalta. Alueelta, jossa kairauksia on tehty, ei ole tiedossa piekanan tai kalasääsken pesäpaikkoja. Alueella on piekanan reviiiri, sillä laji on havaittu alueelta vuonna 2023 useamman kerran ja Lapin lintutieteellisen yhdistyksen havainto viittaa myös todennäköiseen pesintään. Havainto on tehty kuitenkin kaivospiirin ulkopuolelta. Sääksen lähin tiedossa oleva pesäpaikka on kaivospiirin ulkopuolella. Toiminnanharjoittaja on korostanut sitä, että kairaustoiminta tapahtuu lainvoimaisen kaivospiirin alueella, ja että kairauksia ei tehdä kaivospiirin laajennuksen alueella.

Hakemuksen ja vastineen liitteinä toimitettujen inventointiraporttien mukaan alueelta on löydetty lukumäärällisesti paljon huomionarvoisten metsälajien esiintymiä. Vastineessa on nostettu esille silmällä pidettävän härmähuhmarjäkälän esiintymät, ja sen lisäksi alueelta on runsaasti elävää vanhaa puustoa tai kuollutta lahopuuta hyödyntävää uhanalaista, silmälläpidettävää tai muutoin huomionarvoista lajistoa. Yksittäisten puiden kaataminen maahan voi aiheuttaa välillisesti elävää puuta hyödyntävän lajin asteittaisen häviämisen kyseiseltä rungolta, mutta ei ole todennäköistä, että sillä olisi heikentävä vaikutus koko kyseisen lajin paikalliseen populaatioon. Samoin lahoavan maapuun ylitse ajaminen voi hävittää esiintymiä paikallisesti. Luonnonsuojelulain 76 §:n mukaan viranomaiset ottavat uhanalaiset eliölajit huomioon asianomaisen lain mukaisessa lupaharkinnassa tai kaavoitusta koskevassa päätöksenteossa noudattaen muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta erikseen säädettyä. Luonnonsuojelulaissa ei ole sellaisia säännöksiä, jotka suoraan turvaisivat uhanalaisten lajien esiintymät. Erityisesti suojeltavan lajin tärkeitä esiintymäpaikkoja, jotka on rajattu elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä, ei saa hävittää.

27.5.2024

Hallintopakohakemuksen liitteinä toimitetuissa WWF:n ja Valtasenvainion selvityksissä ei ole tuotu esiin sellaisia uhanalaisia lajeja, jotka olisivat myös erityisesti suojeltavia.

ELY-keskus kuitenkin suosittelee reittien ja kairapaikkojen suunnittelussa huomioimaan iäkkäät puut ja lahoppuut (sekä pysty-, että maapuut), jotka yleisimmin ovat kasvualustoja uhanalaisille, sammalille, jäkälille ja sienille. Lajitietojen mukana ei ole toimitettu koordinaattitietoa lajien täsmällisistä esiintymispaikoista, eikä havaintoja ole myöskään tallennettu laji.fi -järjestelmään, josta ne olisivat helposti saatavilla.

Hakemuksissa ja niiden liitteissä on nostettu esille Soklin ahot – luontotyyppi. Toiminnanharjoittajan mukaan kairaukset eivät ole kohdistuneet näille luontotyyppikuvioille. Korkeimman hallinto-oikeuden 24.3.2022 antamassaan päätöksessä (KHO 2022:38: ss. 325-326) on todettu Soklin ahoista seuraavaa: ”Soklin ahoista tässä lupa-asiassa käytettävissä olevan tiedon ja muun edellä lausutun perusteella korkein hallinto-oikeus katsoo, että Soklin ahoesiintymillä saattaa olla merkitystä ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuna erityisenä luonnonolosuhteena. Koska ahojen tarkempaa inventointia tai muuta kattavaa tutkimusta ahojen osalta ei kuitenkaan ole toistaiseksi tehty, korkein hallinto-oikeus katsoo, että Soklin ahojen määrittäminen ympäristönsuojelulaissa tarkoitetuksi erityiseksi luonnonolosuhteeksi ja ahoesiintymien merkityksen arvioiminen lupaharkinnassa voidaan tehdä vasta sen jälkeen, kun niiden osalta on olemassa tarkempaa kasvitieteellistä ja ekologista tutkimusta.” ELY-keskuksessa tehdään parhaillaan selvitystä Soklin ahojen luontotyypeistä, mihin liittyviä maastotöitä tehdään kesällä 2024.

Hakemuksessa on viitattu vanhan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisiin, rajauspäätöksellä suojeltaviin luontotyypeihin, katajakedot. ELY-keskus toteaa, että luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyppiä koskeva lainkohta on muutettu 1.6.2023 voimaan tulleella luonnonsuojelulailla (9/2023). Nykyisen luonnonsuojelulain 64 §:n 1 momentin kohdan 7 mukaan ”kedot” on suojeltu luontotyyppi. On mahdollista, että osa Soklin luontaisesti avoimista kivennäismaa-alueista on luonnonsuojelulain 64 §:n mukaisia suojeltuja luontotyyppiä ”kedot”. Luonnonsuojelulain 64 §:n 1. momentissa todetaan, että elinkeino- ja ympäristökeskus voi päättää suojella 64 §:ssä mainittujen luontotyyppien (*suojeltu luontotyyppi*) luonnontilaisen tai luonnontilaiseen verrattavan esiintymän, joka on suojellun luontotyypin säilymiselle tärkeä. Suojelupäätöksessä on määriteltävä suojellun luontotyypin esiintymän rajat. Suojellun luontotyypin esiintymää ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. ELY-keskuksissa selvitetään kesän 2024 aikana luonnonsuojelulain 64 §:n mukaisia luontotyyppiä maastossa ja inventoinnit kohdentuvat myös Soklin alueelle.

ELY-keskus on toimittanut karkean paikkatietoaineiston soklin ahot – luontotyyppistä (Laitinen, J. 1988: Soklin karbonaattimassiviin alueen kasvipeite ja sen luonnonsuojelumerkitykset, Oulun yliopisto -selvityksen mukaan) toiminnanharjoittajalle huomioitavaksi alueella tehtävissä

27.5.2024

tutkimuksissa. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan luontotyyppille ei ole kohdistunut sellaisia vaikutuksia, joita voitaisi pitää luonnonsuojelulain vastaisina. Ahot -luontotyyppi on huomioitu malminetsinnässä riittävällä tavalla, eikä Aho-kuvioihin ole kohdistettu kairauksia. ELY-keskus katsoo, että maahan kajoavassa koneellisessa tutkimuksissa malminetsinnässä tulisi pidättäytyä ahokuvioille kohdennetuista tutkimuskairauksista ja kaivannoista ennen kuin ahot on selvitetty tarkemmin ja luonnonsuojelulain 64 §:n mukaisen ”kedot ” – luontotyypin kriteerien täyttyminen on tarkistettu.

Hakemuksessa nostettujen uhanalaisten luontotyyppien osalta ELY-keskus toteaa, että luonnonsuojelulaki ei suoraan turvaa niiden esiintymiä. Toiminnanharjoittaja on ilmoittanut, ettei kairauksia kohdisteta uhanalaisille lettoluontotyypeille, sillä niillä on runsaasti luonnonsuojelulain nojalla suojeltua lajistoa, ja muutoinkin soilla kairaukset tehdään lumipeitteisenä aikana. Metsäluontotyypeille kesäaikaisesta kairauksesta voi olla haittaa kasvillisuuden tallautumisen seurauksena tai yksittäisten puiden kaatamisena. Kairaus ei kuitenkaan hävitä luontotyyppiä, vaikka paikallista heikentymistä tapahtuukin. Selvyyden vuoksi ELY-keskus kuitenkin toteaa, että uhanalaiset luontotyypit voivat olla muun lainsäädännön perusteella esimerkiksi lupaharkinnassa huomioitavia luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita.

ELY-keskus on asiaa käsitellessään ottanut huomioon luonnonsuojelulain 7 §:n mukaisen varovaisuusperiaatteen liittyen luonnon monimuotoisuuteen.

Edellä todetut seikat huomioon ottaen ELY-keskus toteaa, että asiassa ei ole perusteita luonnonsuojelulain 126 §:n mukaisen pakkokeinon käytölle hakemuksesta ilmenevien lajistoon tai luontotyyppeihin kohdistuvien vaikutusten osalta. Sen sijaan ELY-keskus LSL:n 123 §:n nojalla velvoittamaan toiminnanharjoittajaa toimittamaan ELY-keskukselle Saunavuotsonharjun laaksoarhon ajantasaiset esiintymät ja niiden läheiset kairapaikat, jotta valvovalla viranomaisella on näistä ajantasaiset tiedot käytettävissä. Selvitys on toimitettava ELY-keskukselle 31.8.2024 mennessä.

Luonnonsuojelulain 126 §:n 1 momentin nojalla ELY-keskus voi luonnonsuojelulain nojalla annettujen säännösten ja päätösten noudattamista laiminlyötessä muun ohella sakon uhalla velvoittaa määräajassa korjaamaan laiminlyönnin tai asettaa uhan, että tarpeelliset toimenpiteet teetetään asianomaisen kustannuksella. ELY-keskus katsoo, että uhkasakon tai teettämisuhan asettaminen tämän päätöksen mukaisten selvityspyynnön toimittamiseksi ELY-keskukselle ei ole tässä vaiheessa tarpeen. Mikäli pyydettyä selvitystä ei toimiteta määräajassa, ELY-keskus voi turvautua LSL:n 14 luvun mukaisiin toimenpiteisiin.

Malminetsinnän osalta toimivaltainen lupaviranomainen on TUKES, eikä ELY-keskus vastaa hallintopakohakemuksen vaatimukseen (Kairaaminen vanhentuneen kaivosluvan nojalla tulee lopettaa ja kieltää. Se ei vastaa nykyllä lainsäädännön vaatimuksia), siltä osin kuin ne koskevat kaivoslakia.

27.5.2024

Ympäristön pilaantumista koskevien vaatimusten osalta ELY-keskus viittaa yhtä aikaa tämän päätöksen kanssa annettavaan päätökseen (LAPELY/4197/2023), jolla on ratkaistu samaa asiaa koskeva ympäristönsuojelulain nojalla tehty vireillepano. Päätöksestä (LAPELY/4197/2023) tarkemmin ilmenevin perusteluin Lapin ELY-keskus on velvoittanut Sokli Oy:n seuraavassa esitettyihin toimenpiteisiin. Muilta osin Lapin ELY-keskus on hylännyt YSL:n mukaisen hallintopakkehakemuksen.

Velvoite 1

Tiedossa olevat vuotavat kairareivät on tulpattava niin, että rei'istä ei pääse valumaan pohjavettä ympäristöön. Velvoite koskee myös edellisten toimijoiden tutkimuksissa tekemiä reikiä. Tiedossa olevat vuotavat kairareivät on tulpattava 31.12.2024 mennessä. Tulppaus on toteutettava kasvukauden ulkopuolella siten, että ei vaaranneta rauhoitettujen lajien elinympäristöjä.

Ennen tulppaamista on otettava vesinäytteet ja niistä on analysoitava vähintään samat analyysit kuin 12.-18.10.2023 otetuista vesinäytteistä. Lisäksi on arvioitava valuvan veden määrä sekä valokuvattava putken alapuolinen alue. Yhteenveto tutkimustuloksista sekä toiminnanharjoittajan arvio aiheutuneesta kuormituksesta ja sen vaikutuksista tulee toimittaa Lapin ELY-keskukselle 31.12.2024 mennessä. Mikäli tulokset sitä edellyttävät, voi ELY-keskus edellyttää niiden perusteella tarkempia tutkimuksia tai toimenpiteitä ympäristön pilaantumisen estämiseksi.

Myös jatkossa maastossa liikuttaessa löytyvät vuotavat kairareivät on tulpattava. Ennen reikien tulppaamista valuvasta vedestä on otettava näytteet ja arvioitava valuvan veden määrä ympäristön tilan selvittämiseksi. Vastaava selvitys kuin edellä on toimitettava viipymättä Lapin ELY-keskukselle. Mikäli tulokset sitä edellyttävät, voi ELY-keskus edellyttää niiden perusteella tarkempia tutkimuksia tai toimenpiteitä ympäristön pilaantumisen estämiseksi.

Velvoite 2

Soklin kaivospiirin alueella olevien vanhojen kairauspisteiden ja -putkien, koekuoppien, tutkimusojien ja koelouhosten täsmällinen sijainti ja niiden ympäristövaikutukset on selvitettävä ja selvitys on toimitettava Lapin ELY-keskukselle 30.5.2025 mennessä. Selvityksen tulee sisältää myös vastaavat tiedot kaivospiirin alueella olevista varastokasoista ja niiden ympäristövaikutuksista. Selvitystä varten on otettava tarvittaessa näytteitä ja tehtävä muita ympäristövaikutusten arvioimiseksi tarpeellisia tutkimuksia. Selvityksessä tulee esittää myös mahdolliset tarvittavat kunnostustoimenpiteet.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Luonnonsuojelulaki (9/2023) 7 §, 9 §, 64 §, 70 §, 74 §, 123 §, 126 §, 128 §, 134 §

27.5.2024

Luonnonsuojeluasetus (1066/2023)
Poronhoitolaki (848/1990)
Poronhoitoasetus (883/1990)
Hallintolaki (434/2003)
Kaivoslaki (621/2011)

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Tarkemmat ohjeet päätöksen liitteenä olevassa valitusosoituksessa.

Lisätiedot esittelijältä, puhelimitse 0295 037 427 tai sähköpostilla merja.lipponen@ely-keskus.fi.

Päätöksen valmisteluun on osallistunut ympäristölakimies Satu Bäckmand-Liimatta.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt ylitarkastaja Merja Lipponen ja ratkaissut luontoympäristöyksikön päällikkö Jari Pasanen.

LIITTEET

Valitusosoitus

Päätös LAPELY/4197/2023, Päätös ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaiseen hallintopakkovaatimukseen YLS 175 ja 176 §:ien mukaisiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi Soklissa, Savukoski, sekä tähän päätökseen liittyvä valitusosoitus

Saunavuotsenharjun pohjoisosan laaksoarhoesiintymät

Jakelu

Päätös kirjeenä ja sähköisesti
SLL Sompion luonnonystävät ry
Kemin-Sompion paliskunta
Suomen malmijalostus Oy / Sokli Oy

Tiedoksi

Sähköisesti
Ympäristöministeriö, luontoympäristöosasto
Savukosken kunnan ympäristönsuojeluviranomainen
Säteilyturvakeskus (STUK)
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (TUKES)

Tämä asiakirja LAPELY/4229/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument
LAPELY/4229/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Pasanen Jari 27.05.2024 14:50
Esittelijä Lipponen Merja 27.05.2024 15:05